

RÁKÓCZI KAMARÁSA

A „Rákóczi-év” folyamán illő megemlékezni a fejedelem leghűségesebb követőjéről: **Mikes Kelemen**ről is, akinek leveleiből maradt ránk a leghitelesebb kép, portré II. Rákóczi Ferencről. Az, hogy szívünkhöz olyan közel áll a nagy fejedelem, azt — halhatatlan tettein kívül — elsősorban Mikes Kelemen leveleinek köszönhetjük.

Mikes Kelemen 1690-ben született Zágonban (Erdély, Háromszék megye). Édesapja, Mikes Pál, Thököly oldalán harcolt, majd császári fogságba esett, ahol — fia születése évében — meghalt. Édesanyja 10 évi özvegység után, férjhezment Boér Ferenchez, aki később szintén résztvett a Rákóczi-szabadságharcban.

Mikes Kelemen nemesi származású, földbirtoikos családból származott. A mi hazuról legjobban megmaradt benne — az székelysége. Tájszólása, szokásai, eszejárása alig változtak több mint egy félévszázad alatt, amíg távol élt szülőföldjétől. Ez világlik ki minden megnyilatkozásából, főként leveleiből.

Korán, 11 éves korában elkerül hazuról: szülei beiratják a kolozsvári jezsuiták kollégiumába. Itt tanul hét évig, amíg nagybátyja, Mikes Mihály, II. Rákóczi Ferenc tábornoka tanácsára be nem lép a fejedelem apródjai sorába.

Mikor Mikes Rákóczi szolgálatába szegődött, a Vezérlő Fejedelem hatalmának tetőpontján állott. A szabadság ügye azonban hamarosan rossz fordulatot vett. A főurak kezdtek elfordulni Rákóczitól és a külföldi, főleg francia segítség elmaradt. 1708-ban bekövetkezett a szerencsétlen végű trencsényi, majd a romhányi csata. A fejedelem Lengyelországba megy, hogy orosz és lengyel segítségről tárgyaljon. Ezalatt Károlyi Sándor Majténynál letette a fegyvert.

Mikes követi urát Lengyelországba, sőt, amikor a fejedelem Danzigban hajóra ült, hogy Franciaországba menjen, oda is elkíséri. Változatos esztendőket töltött Mikes Franciaországban, ahol feltárult előtte nemcsak XIV. Lajos, a napkirály udvarának minden fénye, hanem egy virágzó kultúra és irodalom teljes gazdagsága.

XIV. Lajos meghalt és utódja békét köt az osztrákokkal. A magyar szabadságharc ügye elvesztette érdekességét a franciák számára. Kitor az osztrák-török háború és III. Ahmed szultán Törökországba hívja Rákóczit. 1717-ben hajóra száll

II. Rákóczi Ferenc, A Nagyságos Fejedelem

Marseille-ben a fejedelem és kíséretében ott van Mikes is.

A törökök nagy tisztelettel és pompával fogadták a bujdosó fejedelmet, — de közben seregeik vereséget-vereségre szenvednek el az osztrákoktól és 1718-ban kénytelenek megkötni a békét. A békekötés egyik osztrák feltétele, hogy a fejedelem nem maradhat a török fővárosban.

A bujdosók első állomása Böjükdere, majd Jenikő. Végül Rodostó, ez a kies fekvésű városka következik a Márvány-tenger partján, ahol végleg megtelepszének.

Rákóczi — ahogy Mikes meséli később leveleiben — a száműzetésben sem volt tétlen. Szigorú életrendet szab ki magának és környezetének. „Klastromi életet élünk — írja az iródiák — minden órának megvan a maga foglalatossága. Őmaga is kedvet kap — Rákóczi példájára, aki Valomásait írja — az írásra. Naplót vezet (amelyet

később felhasznál leveleiben), majd franciából fordít magyarra két könyvet is: „A keresztnek királyi útja” és „Az ifjúság nevelése” című műveket.

1735-ben meghal a fejedelem. Leveleiben így ír Mikes a nagy gyászról: „Magunkat sirattuk, kik a legnagyobb árvaságra jutottunk . . .” — Rákóczit titokban (a kormány tilalma ellenére) a galatai (Konstantinápoly külvárosa) katolikus templomba temették el, édesanyja, Zrinyi Ilona mellé. Ott is nyugodott 71 évig, amíg a nemzet haza nem szállította Kassára 1906-ban.

A fejedelem halála Mikest nagyon megviseli: benne legjobb atyját, példaképét veszítette el. Rodostó a „szomorúság helye” lett számára, ahol minden csak az Ő drága urára emlékeztet: „Akárhova forduljak, minden Rá emlékeztet és minden olyan pusztá, elhagyatott lett.” Nagy bánatában most már egyetlen vigasztalása, időtöltése — az írás. 1737-ben születik meg benne a gondolat, hogy az akkori divatos francia irodalmi forma mintájára ő is **leveleket** írjon képzeltbeli konstantinápolyi nénikéjéhez.

A levél-forma választásában kétségtelenül hatással voltak Mikesre a francia minták, de hogy műve ma is él és a 18. század magyar irodalmának legmaradandóbb alkotásává vált, azt egyedül saját írói készségének, tiszta magyar nyelvezetének és közvetlen stílusának köszönheti. Maga Mikes nem volt tudatában írói képességének, nem is akart irodalmi alkotást létrehozni: éppen ezért lett nagy író és alkotott örökértékű irodalmi művet. Pont ez a természetesség ad leveleinek olyan bájt, ízt, amely világ-irodalmi magaslatra emeli. Írónak termett, aki azonban erről nem vetett magának számot, hanem csak mesél mindarról, amit lát, megfigyel, mint egy eleven eszű, minden után érdeklődő ember, a maga zamatos, székely nyelvén.

Összesen 207 levelet írt Mikes 1737-től 1761-ben bekövetkezett haláláig. A leveleknek nemcsak irodalmi értéke óriási, hanem a történelemkutatás is sokat köszönhet nekik. Mikes mint szemtanú, hűségesen feljegyezte a Nagy Fejedelem életének utolsó éveit és a Rákóczi-emigráció történetét.

Számunkra, akik szintén számkivetésben élünk, a „Leveleknek” még egy nagy jelentősége van: **ezekből a levelekből megtanulhatjuk, hogyan lehet és kell a nagy idegenségben is hűen megmaradni magyarnak!** Példát vehetünk Mikestől, hogyan lehet nagyobb kétségbeesésben is hívőnek, reménykedőnek, kiegyensúlyozott embernek maradni, hogyan lehet a síríg kitartani elvek és eszmék mellett!